



Schaars begroeide duinen zijn voor konijnen een goede biotoop. Foto Marijke Drees

Helpen konijnen bij het ontstaan van grijze duinen?



De 'grijze duinen', de kalkarme duinen achter de zeereep, lijken in de Noordduinen tussen Den Helder en Callantsoog een optimale biotoop voor het konijn te zijn. Er zijn zelfs vermoedens dat konijnen een rol spelen bij het ontstaan van nieuwe 'grijze duinen'.

Ton Leentvaar & Marijke Drees

In de Noordduinen, de smalle zeereep tussen Den Helder en Callantsoog, komen konijnen nog steeds talrijk voor, ondanks het feit dat het voor konijnen dodelijke VHS-virus hier vanaf 1997/1998 rondwaart (Drees & van Manen 2004; zie ook kader). Dat konijnen zich in de Noordduinen toch redelijk hebben kunnen handhaven komt waarschijnlijk door een oorspronkelijk hoge dichtheid, waardoor de populatie al snel een zekere mate van weerstand tegen VHS kreeg (Drees & Dekker 2008). Kennelijk zijn de hier voorkomende 'grijze duinen', de kalkarme duinen direct achter de zeereep (voor definitie: zie www.natuurkennis.nl), een optimale biotoop voor het ko-

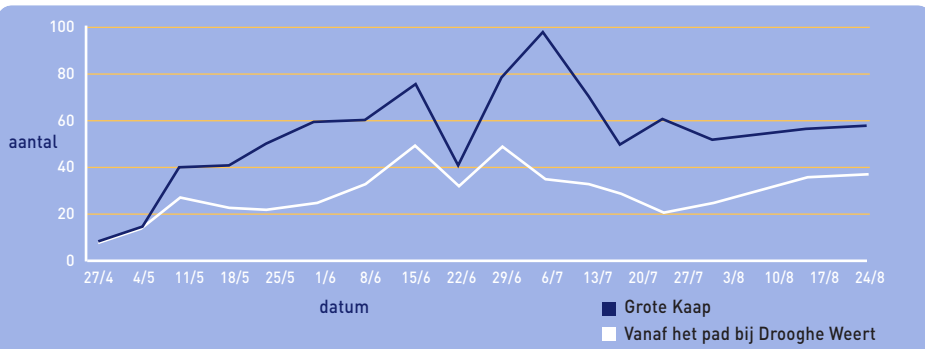
nijn. Zou omgekeerd het konijn op zijn beurt een rol kunnen spelen bij het ontstaan van nieuwe grijze duinen?

Hoge dichtheid konijnen in Noordduinen

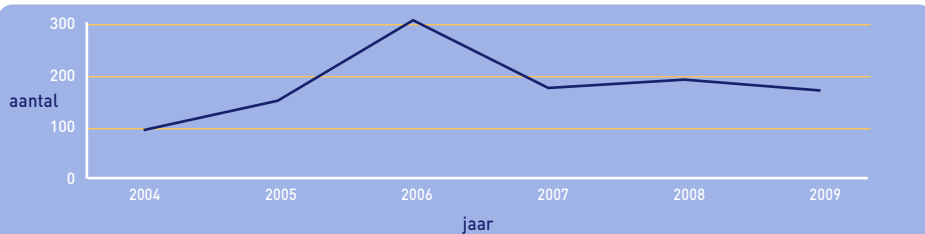
Er zijn in Nederland nauwelijks dichtheidscijfers van konijnen beschikbaar. Alle tellingen die worden uitgevoerd in het kader van de Nederlandse Ecologische Monitoring (NEM-gegevens, Gegevensautoriteit Natuur), transecttellingen, en tellingen van dagactieve zoogdieren worden verwerkt tot trends. Gelukkig zijn er door Vermaas & Milder van het Landschap Noord-Holland in de Noordduinen in de

periode april-augustus 2006 tellingen met zoeklichten uitgevoerd vanaf het duin bij de Grote Kaap en bij de strandafgang Drooghe Weert (figuur 1). Die tellingen publiceren wij hier voor het eerst, met toestemming van de tellers. Op grond van deze tellingen komen wij tot de conclusie dat er in 2006 minimaal 14,5 volwassen konijnen/ha voorkwamen (figuur 2). Een dergelijke dichtheid kan tegenwoordig als relatief hoog worden bestempeld (Cromsigt et al. 2001).

De vegetatietypen ter plekke van de zoeklichttellingen bestaan uit 'helmduinen en buntgrasduinen', 'buntgrasduin' en 'schapengrasduin' (Landschap Noord-Holland



Figuur 2 Resultaten zoeklichttellingen in de Noordduinen in 2006 (Vermaas & Milder, ongepubliceerd).



Figuur 3 Aantalstrends (index) van konijnen langs een vaste route van 1200 m (nulpunt in 2004) in de Noordduinen in 2004-2009. Bron: Nederlandse Ecologische Monitoring, in opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur.

2004) en behoren tot de grijze duinen. Het jaar 2006 was voor konijnen volgens transecttellingen uitgevoerd in de Noordduinen (figuur 3) een topjaar.

Grijze duinen versus konijnen?

Een jaar later, in 2007, zag de eerste auteur dat in het deelgebied 'Zandloper' en in het Botgat op meerdere plekken nieuwe hollen werden gegraven aan de binnerrand van de zeereep, in delen van het terrein die nog niet door konijnen waren gekoloniseerd. Het betrof kleine nederzettingen op tamelijk grote afstand van elkaar, die bestonden uit groepjes van twee tot vier eenvoudige hollen. Dit werpt de vraag op of de migratie van konijnen naar de zeereep gaat leiden tot de ontwikkeling van nieuwe grijze duinen. De bodem verandert immers door een toenemende intensiteit van activiteiten door konijnen, zoals begrazen, graafwerk waarmee de dikwijls samengekoekte bovenlaag van

het zand wordt doorbroken, keutelen en urineren, en aanleg van latrines. Deze activiteiten bevorderen de groei van allerlei kruidachtige planten die daar voorheen niet of slechts in kleine aantallen voorkwamen. Het al aanwezige of sluimerende proces van opeenvolging in de vegetatie zou hierdoor geactiveerd of versterkt kunnen worden. Om deze veronderstelling te toetsen, vinden vanaf voorjaar 2011 systematische tellingen en karteringen van konijnenhollen in de Noordduinen plaats door de eerste auteur.

Met dank aan Landschap Noord-Holland, de beheerder van de Noordduinen.

Ton Leentvaar is vrijwilliger bij Landschap Noord-Holland, t.leentvaar@quicknet.nl
 Marijke Drees is werkzaam bij de Rijksuniversiteit Groningen, marijke.drees@kpnplanet.nl.



Door de begrazing van konijnen blijft een rijke vegetatie met duinroos in stand. Foto Marijke Drees



Figuur 1 Zoeklichtlocaties in de Noordduinen bij de grote Kaap (boven) en het pad bij de Drooghe Weert.

Zoeklichttellingen Noordduinen

De zoeklichttellingen in de Noordduinen (Vermaas en Milder, ongepubliceerd) vonden plaats op twee vaste punten (figuur 1), en bestreken twee homogene, aan elkaar grenzende, door konijnen bewoonde, grijze duingebieden. Er werd bij ieder zoeklicht geteld binnen een halve cirkel met een straal (r) van 120 m. De oppervlakte van iedere halve cirkel bedraagt $(\pi \cdot r^2) / 2 = (3.1415 \cdot 120 \text{ m} \cdot 120 \text{ m}) / 2 = 22.619 \text{ m}^2$ (2,26 ha). De oppervlakte van beide telgebieden is 4,5 ha. De aantalstoename in april/mei (figuur 2) heeft waarschijnlijk te maken met een toenemend aantal uren dat de konijnen foerageren en dus zichtbaar zijn, terwijl vanaf half mei halfwas jongen niet meer onderscheiden kunnen worden van volwassen dieren, althans niet meer op die afstand en lichtcondities. Daarom gaan wij uit van minimaal 66 volwassen konijnen op 25 mei in beide zoeklichtgebieden samen (dichtheid: 14,5/ha).

VHS in de Noordduinen

Het Viraal Haemorrhagisch Syndroom (VHS) wordt net als myxomatose veroorzaakt door een virus en is dodelijk voor konijnen. Het VHS-virus is afkomstig uit Australië en komt sinds 1990 voor in Nederland. Van Dijk & Kelder (ongepubliceerd) constateerden in 2006 bij konijnen in de Noordduinen een goede immuniteit tegen VHS, terwijl deze gering bleek in het wat zuidelijker gelegen natuurgebied Het Zwanenwater, waar de populatiedichtheid altijd veel lager was dan in de Noordduinen. Toch is sterfte door VHS niet uit de Noordduinen verdwenen. Zo vond Leentvaar er met name in 2007 nog tientallen dode konijnen. In andere duingebieden heeft VHS de konijnenpopulatie gedecimeerd.

Verder lezen?

- Cromsigt, J.P.G.M., V.A.A. Dijkstra, D. Wansink & S.E. van Wieren, 2001. Estimating the quality of Dutch mammal populations. Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.
- Drees, M. & J. Dekker, 2008. Epidemieën in Nederlandse konijnenpopulaties. Zoogdier 19(2):19-21.
- Drees, J.M. en Y. van Manen, 2004. De situatie van het konijn in Nederland. Rapport voor het ministerie van LNV, www.marijkedrees.nl.
- Landschap Noord-Holland, 2004. Vegetatiekaart Noordduinen.